

DİRİM

ISSN 0378 - 8628

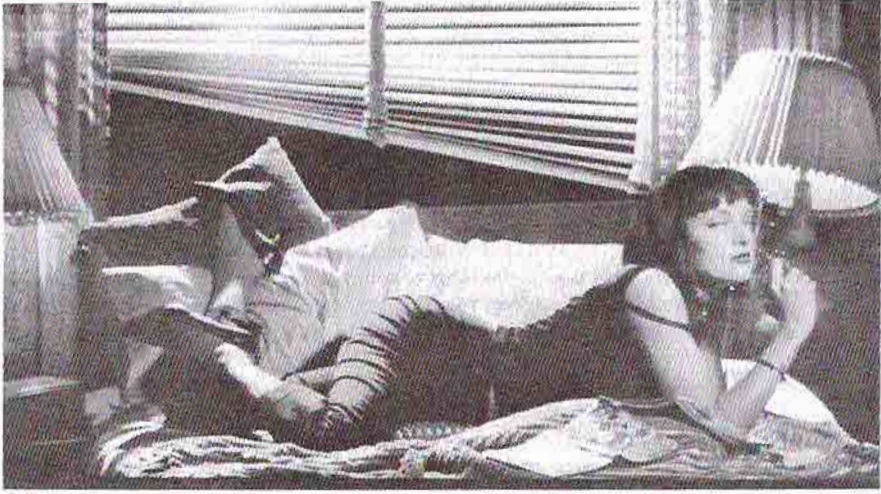
kültür - sanat - güncel yaşam

Zeki Fak İzer, Kağıt üzerine kanşık teknik, 1965

PULP FICTION / UCUZ ROMAN

Quentin TARANTINO

QUENTIN TARANTINO, sinema tarihinde kendisine en büyük açık çek verilmiş yönetmenlerin herhalde en başında gelir. Sinema tutkusunu, birçok çağdaşının tersine, ciddi bir üniversitenin sinema okulunda değil, yıllarca çalıştığı Güney California Video Arşivleri başta, her fırsatta izlediği eski ve klasik filmlerden almıştır. Her türlü filminden etkilenmiş gözükür: 1950'lerin B-Filmleri, kara-film klasikleri, Hong Kong karate filmleri... Senaryosunu yazdığı üç film, Tony Scott'ın yönettiği True Romance - Çılgın Aşıklar, Oliver Stone'un yönettiği Natural Born Killers - Katil

Doğanlar ve Robert Rodriguez'in yönettiği From Dusk Till Dawn, onun dünyasının izlerini güçlü biçimde taşırlar. Ne var ki ilk ikisinin filme dönüşebilmesi, ancak onun yazıp yönettiği Reservoir Dogs'un büyük başarısından sonra mümkün olabilmektedir. Ardından Pulp Fiction gelmiş ve cfsaneyi perçinlemiştir. Tarantino, klasik sinemadan aldığı etkileri saklamaz: Örneğin Reservoir Dogs ona göre The Asphalt Jungle, Rififi, The Killing ve The Thomas Crown Affair filmlerinin büyük ölçüde etkisini taşır ve tıpkı onlar gibi, suçlulara suçtan sonra ne olduğunu araşturmaya

girişir, 1964 doğumlu sanatçı, genç yaşta başladığı oyunculuğunu da sürdürmektedir: kendi filmlerinde veya başkasınıninkilerde... Karşımızda kuşkusuz tam bir "sinema yaratığı" vardır. MTV kültür ve görselliğiyle beslenmiş çağdaşlarından onu ayıran temel bir öge de dikkate çarpar: Görselliğin egemenliği yanında kişilik irdelemesine de yer vermesi, görüntü kadar sözü de filmlerinde baş köşeye oturtması. İşte Tarantino'yu tüm bir MTV-çağı kuşağından ayıran temel farklardır. Pulp Fiction - Ucuz Roman, kendisini bir zamanlar sinemaya, şimdilerde ise TV'ye kaptırılmış giden, okumakla başı pek hoş olmamış ve olmayan Amerikan toplumunda, 1930'lardan başlayarak en çok okunan kitap türü olan ve kısaca "pulp" denen ucuz ve sürükleyici suç, cinayet ve gangsterlik romanlarından çıkıp gelmiş bir atmosfer ve kişiler getirir karşımıza... Amerikan toplumunun alt katlarından gelen, zeka ve eğitim düzeyi acınacak haldeki kişilerdir bunlar... Ama gerek bu tür romanların, gerekse yıllar boyu onlardan beslenmiş bir polisiye film mitolojisinin kişilerinden temel farklılıkları vardır, yine de... Bu filmlerin ve de Pulp Fiction'ın tüm kişileri, o haydutlar, gangasterler, fahişeler, eroi-

manlar ve uyuşturucu tüccarları, sanki hepsi kutsal kitabı, hatta biraz da Shakespeare'i okumuş kadar bilgi ve konuşkandırlar. Bir zamanların gangaster filmlerinin o az konuşan, hatta hiç konuşmaz sessiz ve içe dönük kişileri artık yoktur Tarantino'da... Onun kişileri sürekli konuşur dururlar. Bu kişilikler için herşey söylenebilir, ama herhalde iletişim güçlüğü çektikleri ileri sürülmez!

Tarantino'nun kişilikleri şaşırtıcı biçimde renkli bir galeri oluştururlar. Pulp Fiction'da, örneğin İncil'i dilinden düşürmeyen, sonunda da zaten Tanrı'nın yolunu seçen zenci kiralık katil Jules (kusursuz Samuel L. Jackson), en sıkışık halleri tuvalette olduğu için atlatma şansına sahip, saf yürekli ve sakar bir başka katil, Vincent Vega (John Travolta) ile birlikte unutulmaz bir ikili oluşturur ve işlerini yaptıkları (yani emir gereği öldürmeleri gereken kişileri temizledikleri) ölçüde, konuşurlar da... Konuşmaları, Tanrı'nın varlığından Avrupa ve Amerika yemek kültürü arasındaki farka kadar her şey üzerinedir. Örneğin Vincent için, Avrupa'nın en şaşırtıcı yanı bir süre kaldığı Amsterdam'da insanların hamburgerlerine ketçap değil, mayonez sosu koymalandır. Filmin hemen başında

genç bir çift, "Pumpkin" (Tim Roth) ve sevgilisi "Honey" (Amanda Plummer), bir yol kahvesinde oturur ve burada bir soygun yapmayı tasarlar, buna girişirler de... Ama sonra onları bir süre kaybederiz (Ancak film sonunda bulmak üzere)... Vincent Vega'nın, patronunun sevgilisi Mia'yı (Uma Thurman) bir gecelik eğlendirme görevini yerine getirirken başına gelenler, filme şaşırtıcı bir

1950'ler retro atmosferi verirken, Travolta da bir sahnede Saturday Night Fever'daki Travolta'nın hoş bir parodisini yapar. Sürekli olarak kendi sesiyle dalga geçen ve tüm olay ve kişilere belli bir mizah mesafesi koyarak bakan filmde, daha sayısız ilginç olay ve kişilik vardır. Babasının savaş içinde düştüğü esir kampında "pantolonunun içinde"(!) saklayarak kurtardığı antika kol saatine son derece düşkün, son bir maç vurgunundan sonra kaçıp yeni bir hayata başlamak isteyen boksör eskisi Butch (Bruce Willis), onun "erkeğinde en çok ter kokusunu seven" Avrupalı sevgilisi Fabienne (Maria de Madeiros), iki kiralık katilin arabalarındaki cesedi kendine özgü yöntemlerle "temizleyen" işin ustası "Wolf" (Harvey Keitel), karısından çektiğini kimselerden çekmeyen, ama kendisini gerçekten de zor durumda bulan amansız zenci Mafya lideri Marcellus Wallace (Ving Rhames), suratında iğnelerle yaşayan küçük fittink yosma Jody (Rosanna Arquette), zavallı esrarkeş ve esrar satıcısı Lance (Eric Stoltz) gibi... İkinci yarıda karşımıza çıkan ve öy-

küdeki işlevi ancak sonra anlaşılan Koons'u (Christopher Walken) da unutmamak gerekir.

Tüm bu alt-kültür kişileri, gerçek ucuz romanlardan fırlamışa benzeyen ve bir karabasan yaratabilecek niteliklerini ancak Tarantino'nun engin mizahıyla atlatabilen, yönetmenin aslında üç ayrı filmin malzemesi olarak düşündüğü bu pitoresk ve acması kişiler, sonunda üç ayrı hikayenin birleştirilmesiyle oluşan dahiyane bir yapı içinde bir araya ve karşımıza gelirler. Birbirinden kopuk gibi yürüyen üç öykü, sonunda içiçe geçer ve birleşir. Öylesine ki, üç öykünün bir anlamda finali olması gerçeken sahne (Vincent Vega'nın akibeti), ortarlarda bir yerde yer alır. Bu karmaşık ama son derece ustalıkla kurulmuş

yapıyı kavramak için, filmin birden çok izlenmesinde kuşkusuz yarar vardır.

Tarantino, Amerikan usulü kapitalizmin (şimdilerde aynen bizde de) Highsmith veya Walsh gibi yönetmenlerin sanat katına yükseltmiş yapıtlarının can damarlarını oluşturan bu olumsuz kahramanları yeniden ele alır ve toplumun safrası sayılan bu insanların çağımızdaki en iyi betimleyicisi olmayı hak eder. Bir toplumun adeta kanalizasyonlarından unutulmaz roman-film kahramanları çıkar, bir alt-kültür, zekanın ve mizahın süzgecinden geçerek, bir kültür olayına dönüşür; cinaslar, imalar veya apaçık küfürlerle sanki yeni bir İngilizce oluşur, aşağılık bulunagelmış herşey sanat eserine dönüştürülür. Sanki Amerika'nın suç bataklığında eşsiz güzellikte bir çiçek açar.

Kuşkusuz şiddete dayalı bir filmidir, Ucuz Roman. Tüm Tarantino yapıtları gibi... Ne var ki bu şiddet, diyelim ki Tarantino'nun senaryosundan Oliver Stone'un uyarladığı bir "Katil Doğanlar" kadar insanı rahatsız da etmez. Çünkü Tarantino,

şiddetle arasına çok akıllıca bir mesafe koyar, onu bir gösteri ögesi olarak değil, betimlediği çevrenin yaşam biçiminin ayrılmaz bir parçası olarak sunar. Ve de onu yüceltmez, tersine eleştirir, hatta daha da etkilisi, gülünçleştirir, bayağılaştırır. Kuşku yok ki, gülünç hale dönüştürülen bir şeyin etkisini koruması da düşünülemez! İlk eleştirimizde yazdığımız gibi, "eğer insan kesin bir 'iyi hal kağıdı' meraklısı, değiştirilemez bir ahlak bekçisi ya da ille de 'üstün-insan' diyen dönüştürülemez bir ırkı değilse, bu filmin içerdiği çarpıcı yeniliklere hayran olmaması da mümkün değildir."

Ucuz Roman, edebi ve konuşkan suç ve cinayet filmi denebilecek yeni bir çığır açan, ucuz katil ve suçlu kişilerini sanki gerçek-üstü bir edebi düzeyde ele alan ve bu özellikleriyle sinemayı yenileyen bir film. O denli de kalpsiz ve soğuk değil: Başta Tanrı'nın yolunu seçen Jules (Tanrı sanırım basit bir kiralık katil için de vardır), hemen tüm kahramanları (hayatta kalabilenleri tabii) filmin sonunda olageldiklerinden daha iyi bir düzeyde yükseliyor, hatalarını kabul ediyor, iyilikle kötülüğün savaşımında sanki biraz daha iyinin yanında yer alacak gibi görünüyorlar. Tarantino sanki onları şiddet yoluyla eğitiyor, cinayet ve kan bedeli ödeyerek terbiye ediyor. Bu da, bu kendine özgü, yenileyici, giderek belki (sinema dili açısından) devrimci filmin bir başka tipik özelliği...

Pulp Fiction - Ucuz Roman

Yönetim ve senaryo: Quentin Tarantino

Görüntü: Andrzej Sekula

Müzik: Karyn Rachtman

Oyuncular: John Travolta, Samuel L. Jackson,

Uma Thurman, Harvey Keitel, Bruce Willis,

Tim Roth, Amanda Plummer, Eric Stoltz,

Maria de Madeiros, Ving Rhames,

Rosanna Arquette, Christopher Walken

1994, Amerikan filmi / 154 dakika.

Atilla DORSAY - 100 YILIN FILMI kitabından alınmıştır.